

הוא באותה אניה והיה עד ליחסים האישיים ששררו בין הרב ק. והאדמו"רים).

ב"כ"ג אדר א' תרפ"ד יצא בדרכו לארה"ב, לעמוד בראש משלחת חירום שנו-עדה לגייס סיוע כספי למען הישיבות ומוסדות התורה בארץ, שהיו נתונים במצוקה כספית קשה. חברי המשלחת האחרים היו: הרב אברהם דב שפירא, רבה של קובנה, והרב משה מרדכי עפשטיין מסלבודקה. למעלה מחצי שנה נמשכו הנסיונות לשכנעו לצאת לגסיעה. ועד הסיוע האמריקאי לחץ וראה בכך אפשרות יחידה לגיוס כספים; ראשי הוועד הדתי — אף הם הפעילו לחצים, ששיאם הגיע בעצרת רבת-משתתפים שערכו בביתו ביום שלישי, י"ג בטבת תרפ"ד ("קול יעקב", ט"ז טבת תרפ"ד); רבני ירושלים מחוג תומכיו התגייסו אף הם ושיכנעוהו בדבר הצורך הדחוף בנסיעה ואל אלה נוספה העובדה, שוועד הסיוע ה-מרכזי בניו-יורק הפסיק, למעשה, לשלוח את תמיכתו החודשית — דבר שפגע לא רק במוסדות החינוך, אלא גם במאות משפחות של רבנים ובני-ישיבות, שהיו סמוכים על שולחנו של הוועד. מאמר מערכת ב"קול יעקב", שהוקדש לענין זה, ביטא את הלחץ שהופעל עליו: "עיני כל העם החרד היו-שב בציון — נשואות אליך. השעה היא חמורה. אותו הישוב שאת מסדו יסד ה-רמב"ן... ושתלמידי הגר"א בנו את טפח חותיו — מתחיל להתמוטט... חוט השדרה של האומה הולך ומתפרק, שכינת האומה הולכת ומסתלקת ת"ו מארץ-ישראל" (שם, ה' שבט תרפ"ד). ב"כ"ו בשבט תרפ"ד ידע "קול יעקב" לבשר, כי החליט להענות ל-הפצרות "מצד כל חוגי החרדים באה"ק ומצד גדולי הרבנים והעסקנים שבאמריקה" ולקבל על עצמו את השליחות. בשבוע שקדם ל-נסיעתו נערכה שורה של עצרות פרידה. בשבת התפלל בחורבת רבי יהודה החסיד והשמיע נאום פרידה כשדמעות מציפות את עיניו (שם, כ"ד אדר"א תרפ"ד). ביום שני ביקר אצל הקונסול האמריקאי שאף הודיע

שהותם בארץ, יצאה שערוריה חדשה המ-מיטה חרפה על היהדות החרדית ומטילה עליה כתם שלא ימחה. במחרת הריב לא גערו, בנרגנים ובוזי רבנן לא גופו אדרבה עוד חזקו את ידם במלחמתם נגד כל בחור וטוב שבאומה" (שם, א אדר ב תרפ"ד).

לאחר פרסומו הרשמי של "פסק-הדין" כתב "התור": "אין פסק דין זה חל חובה על שום איש. הציבור הירושלמי לא הזמין או-תם ולא שמם לשופטים על עניניו". בנושא אחד הזדהה "התור" עם "פסק הדין" וזאת בכל הגוגע לעתון "קול יעקב" ואף זאת בהסתייגות מסויימת: "יחסנו לעתון 'קול יעקב' הוא שלילי לגמרי, ולא בהזדמנות אחת הודענו את דעתנו גלוי ביחס לעתון זה, כי מוטב היה לצבור העברי שלא נברא משנברא". עם זאת ציין הכותב, כי ה"קול ישראל" — בטאונה של אגודת-ישראל, הוא הפותח בריב ובדברי חרפות" ולכן לא דייקו האדמו"רים כאשר בפסק-דינם תלו את הקולר ב"קול יעקב" שהוא "המורה זיקים ובוטה דברים כמדקרות חרב בכל שבוע במדה נפרזת ואיומה" ("קול ישראל", שם). את יחסו ל"פסק-דין" מסכם "התור" בכותבו: "לא מפיהם ולא מפי כתבם אנו חיים. הצבור העברי לא הזמין אותם ולא שם אותם לשופטים עליו... לחנם טרחו לבוא לא"י... ערכה של חוות-דעת זו חשובה מצד 'מדת האמת' שבה, מצד הר-צאת הדברים שמוכחשת מן המציאות הג-לויה והמפורסמת לכל" ("התור", כ"ב אדר"ב תרפ"ד). אין צורך לומר, כי אף אחד מן המחנות היריבים לא התכוון כלל למלא אחר "פסק-הדין". באותה רכבת, בה עזב הרב ק. את ירושלים בדרכו לאמריקה, יצאו גם האדמו"רים. יחד עלו באלכסנדריה על אוניה שהפליגה לנמל טרייסט שבאיטליה. בהפלגה המשיכו לנתח את המצב בא"י ("הד העם", א' אדר"ב תרפ"ד; בעתון "המודיע", גליון ערב שבועות תשל"ד, ראה אור מאמרו של העסקן האגודאי אליעזר סורקיס, שהפליג אף

משם הגיע ברכבת לשרבורג שבצרפת ממנה הפליג לארה"ב. לניו-יורק הגיע ביום רביעי, י"ג באדר ב. בגמל גערכה לו קבלת-פנים מפוארת, בה השתתפו — לפי דיווחי העתונות — נציגים מהקהילות היהודיות בכל מדינות אמריקה. נציגי הממשלה המרכזית, ראש עיריית ניו-יורק ותזמורת משרתית קידמו פניו בספינה שהפליגה לקראתו. ראתו אותו ("קול יעקב", י"ג ניסן תרפ"ד). את קבלת-הפנים בגמל ניו-יורק, תיאר הרב שמואל מילר בירחון "אפריון" (שנה א, ניסן תרפ"ד): "כבוד גדול נתכבד הרב הגאון און קוק בעת דרך על אדמת אמריקה... ממש כבוד מלכים נחל, כבוד שרק מעטים מאד, מיחידי סגולה של גדולי האנושיות זכו לו. הרשות יצאה ראשונה. שלטון העיר ניוארק הראה להגאון אותות כבוד יתירות וקבלה אותו בהדרגה ובפאר כעין שקבלה את גדולי שאר הארצות... ורחובות קריה המו מהמון אדם רב. כל היהודים, בלי הבדל מפלגה, התאחדו לתת כבוד...". מן הגמל עשה דרכו בשיירה ארוכה, בלויית משמר כבוד של משטרת-העיר, לעבר "ארמון העיר" שם גערכה לו קבלת-פנים רשמית. את פניו קיבל ראש-העיר בנאום קצר ונלהב. בדבריי-תשובתו הדגיש, כי "הכבוד הזה לא לנו הוא, כי לעמנו לתורתנו, שהיא אור לגויים. ראשה של עיר התבל של מדינת אמריקה הגדולה, בקבלת-הפנים היוצאת מן הכלל שהוא נותן לנו מוכיח בזה שוב את הרוח הגדולה הנסוכה על פני אמריקה" ("קול יעקב", י"ג ניסן תרפ"ד). יש לציין, כי בקבלת-הפנים השתתפו נציגי כל חוגי היהדות ובהם נשיא אגודת-ישראל. העתונות האמריקאנית הקדישה לכבודו מאמרי מערכה. כתב ה"טגבלאט": "באישיותו של הרב קוק קשור כבודה של יהדות העולם כולה. הרב קוק בבואו הנה הוא בא-כחה של היהדות שבכל הארצות" (י"ב אדר ב' תרפ"ד). ה"מורגאן זשורנל" ציין, כי יום בואו נחשב ל"יום היסטורי גדול" (י"ד אדר ב' תרפ"ד). ה"דאר", שבועון ההס-

לו, כי ממשלת ארה"ב תערוך לו קבלת-פנים; ביום שלישי ערך ביקורי פרידה אצל הנציב העליון (ובמהלכו הודיע כי ממלא מקומו יהיה הרב צבי פסח פרנק) וכן בבית עמיתו הראשון לציון הרב יעקב מאיר; ביום רביעי ביקרוהו האדמו"רים מגור ומסוקולוב ובשעות אחר-הצהריים גערכה לו בבית מדרשו עצרת פרידה המונית בהשתתפות רבני העיר, נציגי הוועד הכללי "כנסת-ישראל", נציגי ועד העיר האשכנזי והמוסדות העירוניים האחרים. ביום חמישי, כ"ד באדר א' תרפ"ד בשעות הבוקר עזב, כאמור, את ירושלים בדרכו לארה"ב. בתחנות-הרכבת בירושלים ובלוד נפרדו ממנו רבני הערים מיפו, מהמושבות ומחיפה וכן נציגות של "המזרחי" ("התור", גליונות: כג—כד תרפ"ד). למקורביו לא התיר ללוותו אלא עד שערי עזה ("לשלושה באלול", עמוד לט). "התור" במאמר מערכת, שהתפרסם למחרת צאתו מן הארץ, כתב: "נסיעה קשה וכבדה זו, שקיבל עליו ראש הרבנים, באה מצד אחד ע"י הכרת המצב הדחוק של בתי-הישיבות והת"ת, שהורע עוד יותר לאחר שנפסקה התמיכה מצד ועד הסיוע המרכזי שבאמריקה; ומצד השני הנה באה דרישה אחר דרישה מאת טובי היהדות החרדית שבארה"ב, כי רק ראש הרבנים לא"י בנסיעתו להתם יכול לעזור ולסייע להטבת המצב... לצאת מארץ-ישראל ביחוד בשעה זו... אם קשה היה לנשיא הרבנים בארץ-ישראל לאחר כל אלה נענה נשיא הרבנים לדרישת העסקנים שבאמריקה ולבקשתם של בני-הישיבות ומלמדי הת"ת פה בארץ — צריכה היא היהדות החרדית שבאמריקה לכל זר-מיה לדעת ולהזכיר את ערך הקרבן הזה... ועליה לעזור לו שתהיה עבודתו שם פוריה ומוצלחת". כותב המאמר הביע תקוותו, כי הנסיעה "תביא תועלת מרובה לא רק לחלק מן הישוב, כי אם לכל סעיפי העבודה של בנין הארץ וישובה" (שם, כ"ד אדר א' תרפ"ד). את דרכו לארה"ב עשה באניה שהפליגה מאלכסנדריה שבמצרים לנאפולי.

ליהודי אמריקה". בקריאה תואר מצבם הנו-
אש של "מרכזי התורה" שקיומם "בסכנה
גדולה", ונקראו "לגשת תיכף לעבודת-קודש
להציל את הדור-הצעיר, את התורה ואת כל
קהילות הקודש" (הקריאה פורסמה בעתוני
ארה"ב ב"כ' אדר ב תרפ"ד).

בשבוע שלאחר בואו הוזמן להרצות ב-
שיבת "רבי יצחק אלחנן". לאחר שיעור
הלכתי, השמיע דברים "על הצורך בציונות
רוחנית ובמרכז קדושה" בארץ-ישראל
("הדאר", גליון י"ט תרפ"ד).

ב"א בניסן נתקבל לפגישה אצל גשיא
ארה"ב קוליג'. בפגישה הביע את הערכת
הישוב בא"י לתמיכת הקונגרס והסינט בהצ-
הרת בלפור ובמנדט הבריטי. הנשיא הב-
טיח כי "ארצות-הברית תעשה כל אשר ב-
כולתה לעזור לבנינה של ארץ-ישראל"
("התור", י"ב אייר תרפ"ד; "קול יעקב",
כ' אייר תרפ"ד; "הד העם" מאותו תאריך
ו"הארץ", ב' סיוון תרפ"ד). באותו יום נת-
קבל אצל השגריר האנגלי בווינגטון,
שערך לכבודו ארוחה חגיגית, בהשתתפות
אורחים רמי-מעלה. במשך שהותו נפגש
פעם נוספת עם השגריר הבריטי במעון הקיץ
שע"י בוסטון. בפגישה זו העלה את עמדת
הרבנות הראשית בקשר ל"חוקת-הקהילות",
שנדונה באותם ימים (ראה להלן). הוא ביקש
התערבותו ובמקביל פנה במברק לנציב
העליון הרברט סמואל ("קול יעקב", כ"ט
מנ"א תרפ"ד).

לקראת חג-הפסח פירסמה משלחת-הרבנים
קריאה נוספת ליהודי אמריקה והפעם כללה,
בקשה ודרישה, שכל בית-מדרש ובית-כנסת
שבאמריקה יקדיש בפסח זה יום אחד לע-
בודה הקדושה... כל צבור וצבור יביא בזה
קרבת צבור... על כל רב וכל עסקן לדבר
ולעורר בפסח זה את העם אל העבודה
הקדושה ליצור את הסכומים הנחוצים...
(עתוני אמריקה, י"ג ניסן תרפ"ד).

בראשית תודש אייר השתתף כאורה הכבוד
בועידת אגודת-הרבנים האורתודוקסים,
שנתכנסה בניו-יורק. חברי משלחת הרבנים

תדרות העברית באמריקה, כתב: "שונה מן
הרבנים הוא הרב קוק. לא רק למדן גדול
לפנינו... כ-אם אישיות גדולה ומזהירה...
ואישיות חדשה כזו, גם בתוך גדולי הרבנים,
היא שהוציאה מן הלב את כל רגשות הכ-
בוד המאובנים, שהיו שמורים וחתומים בל-
בו של כל אחד מישראל לרבניו וללומדי
תורתו... באדם אחד נתאחדו כל המדות...
אין איש מסוגל להלהיב את הלבבות ול-
הביאם לידי מעשה — יותר מן האיש,
שהוא סמל ההתלהבות והמעשה. בחירתם
באיש עלתה יפה" ("הדאר", כ"ב אדר ב'
תרפ"ד). אף בטאונה של אגודת-ישראל
באמריקה "דאס אידישע ליכט" פירסם מא-
מר לכבודו (כ"ב אדר ב תרפ"ד). העתונים
הלא-יהודיים סקרו אף הם בהרחבה את
בואו. הוא עצמו, בראיון שהעניק ל"הדאר",
הסתייג מגילויי הכבוד: "איני שבע-רצון מן
התהלות והתשבחות, שעתוני אמריקה מפז-
רים לי מלוא תפניות. אמנם, ידעתי, כי זה
מנהג המדינה... אבל רצוני וחפצי — לא
שיכתבו עלי, כי אם על שאיפותי ומחש-
בותי" (שם, כ"ט אדר ב', תרפ"ד).

למחרת בואו נפגש עם משלחת מטעם
ההסתדרות הציונית בראשותו של ד"ר חיים
וייצמן, שעשה אז בארה"ב לרגל פתיחת
מגבית "קרן היסוד". חברי המשלחת הביעו
את חששם, שפעולתו למען גיוס כספים
לטובת מוסדות התורה עשויה להפייע
ל"קרן היסוד". בדבריי-תשובתו הדגיש, שעל
אף שרוב התרומות ל"קרן היסוד" מקורן
בבתי-כנסת בכל העולם, הרי שכספים אלו
מיועדים רק ל"קבוצות של חלוצים רחוקים
מן הדת" ואילו מוסדות התורה אינם נה-
נים מהקצבות. לפיכך, יעשה הכל לגיוס
כספים "לטובת המוסדות של הישוב הדתי
בארץ ישראל" ("קול יעקב", כ"ח ניסן
תרפ"ד). גם "הדאר", שקידם בברכה את
פניו, מתח ביקורת על עיתוי הביקור וע-
ריכת המגבית ל"קרן התורה" ("הדאר",
כ"ב אדר ב' תרפ"ד).

עם הגיעו פירסם מטעם המשלחת "קריאה

ועידת-הרבנים קיבלה שורה של החלטות שחותמו הוטבע עליהן ובהן הדרישה לתמוך בישיבות ובמוסדות התורה "שהם עמודי של הישוב בא"י, ההכרה בנתיצות הקמת ישיבה מרכזית עולמית והחלטה "לבנות בנין נהדר למשרד הרבנות הראשית ביי"ם כדי להרים את כבוד התורה" ("קול יעקב", כ"ה סיון תרפ"ד; על דיוני הועידה ראה ספר היובל של אגודת הרבנים בארה"ב, גיו"י יורק תרפ"ח, עמוד קג). הנציב העליון בא"י סיר הרברט סמואל שיגר אף הוא מברק ברכה וציין, כי לוועידה היתה "ההזדמנות לארח ולשמוע" את הרב ק. "אשר רכש במדרגה גבוהה כ"כ את אמונה של הממ"שלה ושל העם היהודי בארץ-ישראל" ("קול יעקב", ט"ו מג"א תרפ"ד). לימים, כאשר חגגה אגודת-הרבנים חצי-יובל להווסדה, שיגר לה מכתב-ברכה בו הביע את רחשי לבו והעריך את פעליה "להקמת התורה, לחיזוק תלמידי חכמים, לעידודו פליטת-סופרינו" והפעולה "לטובת ארצנו הקדושה ומוסדותיה בקודש". ועל-כך העיד, כמי "אשר זכיתי ליהנות מזיו קדושת אור-התורה והיראה של כינוס לצדיקים... ואשר עין בעין ראיתי את מפעלותיכם הנהדרות, והשפעתכם העצומה, לביצור יסודה של תורה ויהדות נאמנה... זכרון קדשיכם נשאר כחתום על לוח לבנו" (ספר היובל של אגודת הרבנים האורתודוקסים, גיו"י יורק תרפ"ח, עמודים: ז-ח).

בסיום ועידת הרבנים יצאה המשלחת למונטריאול שבקנדה. אף כאן נתקבלו הרבנים חברי המשלחת, וביחוד הרב ק, בכבוד רב ו"בהתלהבות רבה ע"י אלפי יהודים" ("התור", כ"ו אייר תרפ"ד). בשובו מקנדה השתתף בישיבת המועצה החצי-שנתית של המזרחי באמריקה. באותו כינוס דיבר על תעודת-המזרחי בכלל, על תפקידו בתוך הישוב הישן והחדש בא"י ועל מגמת הישיבה המרכזית העולמית, שיסד בירושלים (שם, י"ח סיון תרפ"ד). רושם עז עשה פירסום מכתבו של ה"חפץ

בראשותו של הרב ק, היו אורחי הכבוד. על הופעתו בוועידה כתב אחד המשתתפים: "פתח את נאומו בשעה אחת-עשרה קודם חצות הלילה, וסיים קרוב להשעה השניה לפנות-בוקר ובמשך שלוש השעות העביר לפנינו הסברות בסוגיות עמוקות בבבלי ובירושלמי, במאמרים של דרשות חז"ל, בפסוקי תנ"ך ובפרשיות שלמות של זוהר הקדוש, שהיו כולם שגורים בפיו ובכולם נתן רוח ונשמה עד שזעזעו את נפשותינו... והעניקו לנו עונג רוחני בל-ישוער. וזכורני, שכשגמר את דבריו לא זו אחד מאתנו ממקומו..." (הרב ניסן טלושקין, "אור המזרח", כרך ט"ו, חוב' ג, ניסן תשכ"ו, עמוד 145). עדות משלימה לתאור זה בזכרונותיו של הרב מאיר ברלין (בר-אילן), שהיה אף הוא בין באי הועידה: "כשנשא דברו בוועידת הרבנים, פתח בהלכה ועבר לבעיות השעה... ובכל זמן נאומו איש לא נע ולא זע. הרבנים מרובי-שנים לא הסתפקו בשמיעה בלבד, עלו על הכסאות, התרוממו איש על כתפי חבירו, לראות ול-הסתכל בדובר, שלא לאבד אף גיב אחד, שלא להפסיד אף ביטוי אחד, לבלוע את המשפטים היוצאים באזניהם ולהזין עיניהם בקלסטר-פניו של הנואם. באורו — ראו אור, ובעיניו המאירות — חזו חזון" ("מור לזיון עד ירושלים", מהדורה ב, כרך ב, עמוד 594). כאשר נשמעו בוועידה דברי-קיטרוג על החלוצים קם והביע דעתו החיונית בית ("הדואר" גליון כ"ד תרפ"ד רשם בג' ליון כ"ו מכתב של הרב חיים הרשנון בנושא זה). בוועידה הציע "ליסד הסתדרות עולמית של רבנים אורתודוקסים עם מרכז בירושלים אשר תסלול את הדרך לקביעת סנהדרין בירושלים בעתיד. לפי שעה, אמנם, עדיין אין אפשרות, ואף לא הסמכות הד-רושה לקומם כעת את המוסד הקדוש הזה ואולם הגיעה השעה להניח יסוד לתקומתו" ("העולם", בטאון ההסתדרות הציונית העו-למית, י"א סיון תרפ"ד). כן העלה את ה-הצעה להקים ישיבה מרכזית עולמית. ואכן,

לד). את תקופת החגים ניצלו חברי המשלחת לעריכת מגביות ולגיוס תרומות. עם עזיבתם את אמריקה נמסר, כי חברי המשלחת הצליחו לגייס סכום של 320,000 דולר לטובת מוסדות התורה ("התור", י"ג כסלו תרפ"ה).

לפני צאתו את ניו-יורק נועד לשיחה עם נשיא מכסיקו, שעשה באותם ימים בעיר. הוא הביע את תודתו על נכונותה של מכסיקו לקלוט מהגרים יהודיים ("קול יעקב", כ"ד חשוון תרפ"ה).

בהתקרב מועד צאתה של המשלחת נערכו מסיבות-פרידה. במאמר-מערכת, שבא לסכם את ביקור הרבנים, מתח "הדואר" בקורת על המשלחת בכותבו: "אילו היו רבנים אלה באים לעורר את העם העברי היושב באמריקה לדאוג לבניהם הם, פה בארץ זו, שלא תשכח תורה מפיהם, אילו היו מלמדים אותנו, כי גדולה זכותם של אחינו בארצות אירופה, המקיימים את התורה מעוני — — — בה בשעה שאנו, פה, בארץ זו, מבטלים אותה מעושר — — — אילו היו עושים כך, כי אז אפשר הדבר, שקופת-הכסף לטובת המוסדות באירופה לא היתה, אמנם, גדולה מזו של עכשיו, אבל נצחונם המוסרי היה גדול יותר ועבודתם לשם התורה היתה פוריה יותר". הכותב אמנם טרח לציין, כי "אין אנו באים עליהם בטענות — — — אבל אנו, גם נתון לא נתנו, גם קבל לא קבלנו. ואחרי צאתם לשלום מאתנו, אנו נשארים ריקים כשהיינו, וחבל" (שם, י"ז בחשוון תרפ"ה). במסיבת-פרידה, שנערכה לכבודו ע"י הסתדרות בני ארץ-ישראל באמריקה ואשר הדוברים העיקריים בה היו ראשי המזרחי ובהם הרב מאיר ברלין (בר-אילן), אמר: "הציונות היא המעוררת לתחית ארץ-ישראל, אולם המזרחי הוא המות של התנועה הציונית" ("התור", י"ג כסלו תרפ"ה). במסיבת-פרידה אחרת "תיאר את הקושי הכרוך בצעדי הגאולה הראשונה ואמר שהוא בטוח לעתיד בהתאמת הגשמי והרוחני בארץ-ישראל... הוא דבר מתוך

חיים", שנשלח אל הרב ק. ואל חבריו במשלחת בהיותם בני-יורק: "עבודתכם היא קודש קודשים. מובטחני, שיהודי אמריקה יבינו את האחריות הגדולה שהטילה עליהם ההשגחה העליונה לקיים את התורה בכל מקום. אני מצעטר רק על זה שלסיבת בריאותי לא יכולתי להשתתף במשלחתכם הקדושה, שהיא מצוה גדולה מהדרגה הכי נעלה. אפס עמכם הנני בלב ונפש" (הובא ב"קול יעקב", כ"ג תמוז תרפ"ד).

במהלך ביקורו בארה"ב סייר בקהילות יהודיות גדולות. לכל מקום אליו הגיע זכה לקבלות פנים רבות משתתפים ולכבוד רב מצד השלטונות המקומיים. הרבנים וראשי הישיבות ראו בביקורו הזדמנות טובה לדיונים בשאלות הלכתיות, שהתקשו לפתור. הוא עצמו, בהרצאות ובשיחות פרטיות, עשה נפשות למען העליה לארץ וגינה דברי קיטרוג על החלוצים — בוני הארץ (ראה "שבחי-הראי"ה", עמודים: קצב—קצה). לפי התוכנית המקורית אמור היה לשוב ארצה לקראת הימים הנוראים של אותה שנה. אולם בגלל הצורך להמשיך במגבית לטובת המוסדות, נעתר לבקשת ראשי ועד הסיוע המרכזי לעשות את החגים בארה"ב ("התור", גליון מה, תרפ"ד). גם מברקם של "חשובי מוסדות הציבור ובראשם הרבנות הראשית לא"י", שביקשו שיקדים שובו עוד לפני החגים "כי הרבה ענינים ציבוריים חשובים מחכים לבואו" — לא הועיל לשנות את החלטתו ("קול יעקב", י"ג אלול תרפ"ד). נראה, שחברי משלחת החרום נתקלו בקשיים בכל הקשור לגיוס כספים. הרב חיים הירשנזון, דמות מרכזית ביהדות ה-אורתודוקסית באותו זמן, מצא לנכון לפרסם מאמר, בו כתב בין השאר: "בעלי המלאכות נחלו כבוד ויקר... ודא עקא, אשר גם אחינו בני-ישראל פרנסו, לעת-עתה, רק בכבוד... אולם תקותנו חזקה, כי המלאכות הגדולה תשיג את מטרתה וישראל עם קדוש יתן גם למשכן" ("הירדן" — ירחון לספרות ושאלות הזמן, ניו-יורק תרפ"ה, עמוד

"קול ישראל", בטאונה של אגודת-ישראל בירושלים, הפחית מערכה של הפגשה ב- ציינו, כי "השיחה היתה פרטית" אף כי היא נסבה ב"ענין סדור חוקת הקהלות" (שם, כ"ב כסלו תרפ"ב). ב"ט' בכסלו תרפ"ה הפליג מטרייסט באניה בדרכו ל- ארץ ישראל.

לקראת שובו פירסם ה"קול ישראל" מאמר מערכת בו הביע צער, של שובו ארצה: "התקוה שרבים מהחרדים לדבר ד' קשרו אל נסיעתו לאמריקה בחשבם שהוא יתקבל שם לרב וישאר שמה, מה שהיה יותר רצוי ויותר מתאים לו ומכש"כ יותר רצוי ויותר מתאים לירושלים ואולי גם בשביל אמריקה, נתאכזבה. כנראה, לא רצתה גם אמריקה לזכות בו ואולי אין הוא יכול למצוא ספוק לנפשו כ"א בירושלים". לא גחה דעתו של הכותב עד שחזר והאשימו בכך ש"הוא הנהו פעה"ק היחידי בין הרבנים המתחברים עם החפשים לשמה, לשם שיטה מסוימה... לשם כבוד או ממון" (שם, כ"ד חשוון תרפ"ה). ה"קול יעקב" הגיב בחריפות רבה על המאמר תחת הכותרת "המדברים על צדיק עתק" (שם, ח' כסלו תרפ"ה).

לאחר הפלגה של כשבועיים ימים חזר לשערי-ירושלים ב-כ' בכסלו תרפ"ה. כבוד גדול הנחילו לו ראשי-הציבור, הרבנים, נציגי המוסדות ותושבי ירושלים. בין מקבלי פניו היו ראשי "המזרחי" ופקידי לשכת המרכז. בטאון המזרחי "התור" הקדיש גליון מיוחד לשובו (שנה ה', גליון ח, כ"ב כסלו תרפ"ה). במאמר המערכת הועלתה על נס פעולתו למען מוסדות-התורה. גם "קול-יעקב" הקדיש גליון מיוחד לשובו ובו מא- מרים נרגשים. באותו גליון פירסם הסופר יעקב רמון רשימה בשם "שבת אלינו רבנו הגדול" הגדושה בדברי הערכה וכבוד (שם, כ"ט כסלו תרפ"ה). בשובו אירעה התנגשות עם מושל המחוז. דיווח על-כך עתון "הארץ": "הועד המסדר את קבלת-הפנים לרב קוק פנה אל המושל המחוזי שירשה להעמיד שער של כבוד ברחוב שבו ישב הרב. הרש-

אהבה על החלוצים ונבא, שגם הם וגם העובדים לתחית הדת והאמונה בארץ, סוף סוף יענו אמן זה לזה ויתאחדו לשם מטרה משותפת" (שם).

בדרכו מארה"ב לישראל סר לביקור קצר בלונדון שם נתקבל ע"י הרבנות הראשית לבריטניה, ראשי ההסתדרות הציונית וראשי-הקהילה היהודית. בעצרת קבלת-פנים המו- נית, שערך לכבודו הרב הראשי לאנגליה הרב ד"ר י. הרץ, נאם גם יו"ר ההנהלה הציונית נחום סוקולוב. בדבריו עמד על "עבודתו הגדולה של הרב הראשי קוק באמריקה — — — ועל רעיונו של הרב קוק בדבר יצירת בית-מדרש מרכזי בא"י ליהדות הדתית, שממנו תצא תורה לכל תפוצות הגולה וחווה את דעתו, שיהודי כל הארצות צריכים לבוא לעזרתו בהגשמת הרעיון הזה" ("העולם", גליון מת, 28 בנו- במבר 1924). בדבריי-תשובתו סקר הרב ק. את מצבם החומרי האיתן של יהודי ארה"ב ואנגליה והדגיש, כי "כל היהודים צריכים לקום ולבנות את ארצם, שתהא לביתג-הל- אומי" (שם). בימי-שהותו באנגליה נפגש עם הלורד בלפור וכן נועד לשתי שיחות עם שר המושבות. לפי הדיווחים דן צמחם על המצב בא"י ועל "חוקת-הקהילות", ש- עמדה אז על הפרק ("התור", י"ג כסלו תרפ"ה וכן "העולם", שם וגליון מט, 5 בד- צמבר 1924). הנסיון להתקבל לראיון אצל מלך אנגליה ג'ורג' ה-5 כנראה לא עלה יפה ("קול יעקב", כ"ד חשוון תרפ"ה). מלונדון עשה דרכו לפריז ("העולם", גל- יון מט) ומשם לבזל. בבזל נערכה לכבודו, בראשית כסלו תרפ"ה, עצרת-עם באולם בו התקיים הקונגרס הציוני הראשון. מלבד ידידיו מתקופת היותו בשוייץ בשנה בה פר- צה מלחמת-העולם הראשונה, השתתפו ו- בירכו גם נציגי אגודת-ישראל והסתדרות "אחדות" הגרמנית ("קול-יעקב", י"ג טבת תרפ"ה) הוא קיים שיחה ממושכת עם מנ- היג אגודת-ישראל רבי יעקב רוזנהיים ("העולם", גליון נב, 26 בדצמבר 1924).